

Puolustusvaliokunta

Hallituksen vuosikertomus 2022

Tarkastusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen vuosikertomus 2022 (K 2/2023 vp). Asia on saapunut puolustusvaliokuntaan lausunnon antamista varten tarkastusvaliokunnalle. Määräaika: 29.9.2023.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- laskentapäällikkö Pia Nieminen, puolustusministeriö
- vanhempi osastoesiupseeri Pasi Seppälä, puolustusministeriö
- sektorijohtaja, everstiluutnantti Pasi Hölttä, Pääesikunta

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

(1) Hallituksen vuosikertomuksessa 2022 todetaan, että Venäjän hyökkäyksellä Ukrainaan on pitkäkestoisia vaikutuksia turvallisuusympäristöön Euroopassa ja Suomen lähialueilla. Valiokunta yhtyy vuosikertomuksen arvioon siitä, että Euroopan ja Suomen turvallisuustilanne on vakavampi ja vaikeammin ennakoitava kuin kertaakaan kylmän sodan jälkeen, ja että tämä muutos on pitkäkestoinen.

(2) Valiokunta toteaa, että kiristyneessä turvallisuustilanteessa on entistä tärkeämpää varmistaa, että kansallisen puolustuksen vaatimat resurssit ovat riittävät suhteessa muuttuneeseen turvallisuusympäristöön. Suomen puolustusmenojen BKT-osuus on vuonna 2023 2,4 prosenttia, ja valiokunta pitää tärkeänä, että vähintään 2 prosentin taso saavutetaan myös tulevina vuosina. Valiokunta painottaa, että myös Naton jäsenenä Suomen tulee ylläpitää ja kehittää vahvaa omaa puolustuskykyä ja jatkaa kahden- ja monenvälistä yhteistyötä. Suomella tulee olla kyky toimia yhdessä keskeisimpien kumppanien kanssa niin normaalioloissa, normaaliolojen häiriötilanteissa kuin poikkeusoloissakin.

Valiokunnan lausunto PuVL 3/2023 vp

(3) Puolustuksen ennaltaehkäisykyky perustuu toimintaympäristöön suhteutettuun valmiuteen ja torjuntakykyyn. Puolustusvaliokunta toteaa, Ukrainan sodan kokemustenkin perusteella, että Suomen puolustussuunnittelussa on vuosien mittaan tehty oikeita ratkaisuita kehittämällä erityisesti epäsuoran tulen käyttöä, panssarintorjuntaa ja ilmapuolustusta. Suomen puolustuskyvyn uskottavuuden keskeinen tekijä on asevelvollisuuteen perustuva järjestelmä sekä korkea maanpuolustustahto. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että asevelvollisuutta kehitetään parlamentaarisen komitean marraskuussa 2021 jättämän mietinnön suositusten mukaisesti. Mietinnössä ehdotettiin muun muassa kutsuntapäivän järjestämisestä koko ikäluokalle. Tätä kautta voidaan osaltaan saada kasvatettua vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien naisten määrää.

(4) EU:n lyijyasetuksen voimaantulo ei saa heikentää reserviläisjärjestöjen ja vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintaedellytyksiä eikä harjoitustoimintaa. Reserviläisjärjestöjen toiminta tulee huomioida osaksi ennalta ehkäisevää sotilaallista puolustuskykyä.

(5) Materiaalisen valmiuden ohella keskeisen tärkeä kysymys Puolustusvoimien suorituskyvylle on riittävä ja osaava henkilöstö. Puolustusvoimien henkilöstön työssä jaksamisen haasteet ovat olleet esillä jo usean vuoden ajan, ja valiokunta on säännönmukaisesti kiinnittänyt tähän kysymykseen huomiota. Vuosikertomuksessa todetaan, että Puolustusvoimien palveluksessa oli vuoden 2022 päättyessä 12 892 henkilöä.

(6) Nato-jäsenyys, kasvaneet valmiudelliset tehtävät ja vaatimukset, laadukas ja määrällisesti riittävä varusmies- ja reserviläiskoulutus, vapaaehtoisen maanpuolustuksen tehtäväkentän laajeneminen, kyberpuolustuksen ja sotilastiedustelun uudet tehtävät sekä laaja-alainen kansainvälinen yhteistyö vaativat Puolustusvoimien henkilöstöltä jo nyt venymistä. Myös kutsuntojen laajentaminen koskemaan naisia tulee työllistämään Puolustusvoimien henkilöstöä.

(7) Vuoden 2021 puolustuselonteossa todetaan, että puolustushallinnossa on jo pitkään tunnistettu tarve lisätä Puolustusvoimien henkilöstömäärää noin 600 henkilötyövuodella 2020-luvulla. Näistä noin 100 toteutui vaalikaudella 2019-2023, ja loput 500 tämän vuosikymmenen kuluessa. Valiokunta pitää puolustuselonteon linjausta lisähenkilöstön määrän lisäämisestä riittämättömänä. Laajentunut tehtäväkenttä huomioiden on selvää, että Puolustusvoimien kaikkien henkilöstöryhmien määrää (siviilit, upseerit, aliupseerit ja muut henkilöstöryhmät) on perusteltua lisätä. Uudessa puolustuselonteossa on syytä tehdä kattava analyysi tarvittavasta lisähenkilöstön määrästä ja luoda myös selkeä aikataulu sen suhteen, miten tavoitevahvuuteen päästään.

Vuosikertomuksen vaikuttavuusarviointikriteerit

(8) Vuosikertomuksessa on vakiintuneeseen tapaan arvioitu puolustushallinnolle asetettujen vaikuttavuustavoitteiden toteutumista. Arvioinnissa käytetty asteikko on seuraava: erinomainen, hyvä, tyydyttävä ja välttävä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tämä asteikko on käytössä myös muiden hallinnonalojen vuosikertomuksissa.

(9) Valiokunta toistaa jo aiemmissa vuosikertomuslausunnoissa esiin tuomansa huomion siitä, että neliportainen arviointiluokitus on varsin jäykkä muutoksille sekä huonompaan että parempaan arvosanaan pääsemiseksi. Valiokunta huomauttaa lisäksi, että tosiasiallisesti ääriarvosanoja erinomainen ja välttävä ei käytetä, joten arvosana eri vaikuttavuusalueilla on käytännössä joko

Valiokunnan lausunto PuVL 3/2023 vp

tydyttävä tai hyvä. Asteikkoa olisi syytä kehittää, jotta puolustuskyvyn eri osa-alueiden kehittymistä voidaan arvioida nykyistä paremmin. Vähintäänkin vuosikertomuksessa tulisi pystyä selkeästi kuvaamaan, millaisia konkreettisia muutoksia esimerkiksi arvosanan hyvä sisällä on tapahtunut.

(10) Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka, turvallisen yhteiskunnan takaaminen viranomaisyhteistyön kautta sekä kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen saivat vuosikertomuksessa arvosanan hyvä. Myös ennalta ehkäisevälle sotilaalliselle puolustuskyvylle annettiin arvosana hyvä, nyt toista kertaa sen jälkeen, kun arvosteluasteikko otettiin vuonna 2010 käyttöön (ensimmäinen kerta vuonna 2021).

(11) Valiokunta korostaa, että uskottava ennalta ehkäisevä sotilaallinen puolustuskyky on oleellisen tärkeä osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskeistä päämäärää: ehkäistä Suomen joutuminen sotilaallisen konfliktin osapuoleksi. Tätä taustaa vasten valiokunta pitää erittäin hyvänä sitä kehityskulkua, että ennalta ehkäisevä sotilaallinen puolustuskyky on saatu nostettua arvosanaan hyvä. Tällä tasolla on pysyttävä myös jatkossa.

(12) Valiokunta huomauttaa, että ennalta ehkäisevä sotilaallinen puolustuskyky perustuu toimintaympäristöön suhteutettuun valmiuteen ja torjuntakykyyn. Puolustuskykyä arvioidaan suhteessa pitkän aikavälin tavoitetilään ja toimintaympäristön vaatimuksiin. Kehityksen suuntaa arvioitaessa keskeisiä tarkasteltavia kysymyksiä ovat poistuvien suorituskykyjen korvaaminen suunnitellusti, valmiuden kehittäminen ja vuoden 2021 puolustusselonteon toimeenpano erityisesti resurssilinjausten osalta.

Eduskunnan lausumat ja kannanotot

Asevelvollisten taloudelliset etuudet

HE 37/2007 vp — EV 110/2007 vp

(13) Eduskunta edellytti asevelvollisuuslakia koskevassa mietinnössään (PuVM 1/2007 vp), että hallitus ryhtyy toimiin varusmiespalvelusajan ottamiseksi huomioon eläkkeen määräytymisessä sekä kotiuttamisrahan maksamiseksi palveluksesta kotiutuville. Eduskunta edellytti lisäksi, että asevelvollisille kuuluvia taloudellisia etuuksia kehitetään edelleen.

(14) Valiokunta toteaa, että asevelvollisten tiettyjä taloudellisia etuuksia, kuten esimerkiksi lomamatkojen korvaamista, on viime vuosina edistetty. Sen sijaan hankkeet kotiuttamisrahan palauttamisesta tai varusmiespalvelusajan mahdollisesta huomioimisesta eläkkeen määräytymisessä eivät ole edenneet. Näistä toimista päättäminen kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle.

(15) Puolustusvaliokunta katsoo, että asevelvollisuusjärjestelmän kehittäminen on keskeisen tärkeä osa Suomen puolustusjärjestelmää. Edellä mainittujen toimenpiteiden toteutus osoittaisi konkreettisesti vankan yhteiskunnallisen tuen asevelvollisuusjärjestelmän säilyttämiselle ja kehittämiseksi. Lausuma on syytä pitää voimassa ja toteuttaa siinä määritellyt tavoitteet tämän vaalikauden aikana.

Valiokunnan lausunto PuVL 3/2023 vp

Selonteko Senaatti-kiinteistöistä ja Puolustuskiinteistöistä

HE 31/2020 vp — EV 194/2020 vp

(16) Eduskunta edellyttää hallituksen antavan Senaatti-kiinteistöistä, sen tytäriikelaite Puolustuskiinteistöistä sekä koko Senaatti-konsernista vuoden 2022 syysistuntokauden alkuun mennessä kokonaisvaltaisen selonteon. Tällainen selonteko on annettu, joten lausuma voidaan poistaa.

Selvitys Suomen ampumaratojen tilanteesta

HE 80/2022 vp — EV 98/2022 vp

(17) Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto antaa vuoden 2022 loppuun mennessä selvityksen Suomen ampumaratojen kokonaistilanteesta. Selvityksessä tulee tarkastella myös sitä, miten ampumaratojen määrää saataisiin Suomessa lisättyä nykytasosta, ympäristönäkökulmat asianmukaisesti huomioiden.

(18) Valiokunta toteaa, että tällainen selvitys on saatu ja lausuma voidaan poistaa. Valiokunta pitää erittäin hyvänä, että hallitusohjelmaan on kirjattu 1 000 ulkoampumaradan tavoite vuosikymmenen loppuun mennessä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Puolustusvaliokunta esittää,

että tarkastusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto PuVL 3/2023 vp

Helsingissä 13.9.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Mikko Savola kesk

jäsen Miko Bergbom ps

jäsen Hanna Huttunen kesk

jäsen Tomi Immonen ps

jäsen Mika Kari sd

jäsen Jani Kokko sd

jäsen Merja Kyllönen vas

jäsen Jarno Linnell kok

jäsen Juha Mäenpää ps

jäsen Riitta Mäkinen sd

jäsen Jari Ronkainen ps

jäsen Joakim Strand r

jäsen Pekka Toveri kok

jäsen Tuula Väättäinen sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heikki Savola